

רבות קדימה, חוסר היכולת להסתמך על נתוני עבר ומדיניות חסר בתחום – כל אלה מעכבים היערכות במגזר העסקי. בעוד ארגונים בעולם לכל הפחות מעלים את מקדם הסבירות של אירועי אקלים בדו"חות ניהול סיכונים, שלושה ארגונים בלבד מבין המשתתפים במחקר עשו זאת. על פי המחקר, מנהלים רבים בישראל סבורים כי המענה לסיכוני האקלים טמון בהתפתחות הטכנולוגית, ובכל מקרה הוא מוטל על הרשויות או מכוסה על-ידי תשלומי ביטוח. אלא שהסתמכות על "אופטימיות טכנולוגית" אינה מצע למדיניות עסקית מבטיחה בעידן של שינוי אקלים, שכללי המשחק עומדים להשתנות בו. על פי תחזיות האקלים ייתכנו נקודות שיהיו, שאחריהן תחול התדרדרות אקלימית, שלא תאפשר התפתחות טכנולוגית הדרגתית. במצב כזה, טכנולוגיה במתכונתה הנוכחית, ובוודאי כזו המבוססת על אנרגיית מחצבים, עלולה להיות בלתי ישימה. עם התרבות נזקי האקלים, ספק אם תהיה למגזר הציבורי אפשרות ריאלית לתמוך בגופים עסקיים, ואילו מנגנוני הביטוח כבר מתמודדים בעצמם עם הפער בין ההפסדים הצפויים בענף עקב תופעות שינוי האקלים לבין יכולת הכיסוי בשווקים (ראו עוד בעמוד הבא).

לכן, הדילמה העומדת כיום בפני ארגונים דורשת להכריע בין השקעה היום להפסד מחר – האם להשקיע בהווה בצמצום עלויות עתידיות, או שמה לחסוך בהוצאות בהווה אך לספוג את ההפסדים בעתיד? ההחלטה מושפעת ממאפייני הארגון, מרמת החשיפה ומלחץ בעלי העניין, אולם מחייבת דיון מבוסס ידע ברמות הניהול הגבוהות ביותר, ועלולה להידחק לשוליים עקב חוסר מודעות.

הבשורה המעודדת העולה מן המחקר היא הקשר המובהק בין הפחתה להיערכות. נמצא שארגונים שמטמיעים אמצעי הפחתה, ובראשם דיווח במערך הוולונטרי להפחתת גזי חממה, נוטים להיות מודעים יותר לנושא היערכות ומטמיעים יותר אמצעי היערכות בהשוואה לארגונים אחרים. בעוד ארגונים המדווחים במערך מטמיעים בממוצע שישה אמצעי הפחתה והיערכות – ארגונים שאינם מדווחים במערך, מטמיעים בממוצע שלושה בלבד.

עוד חושף המחקר כי לעיתים קרובות פתרונות ארגוניים להפחתה ולהיערכות משלימים זה את זה. למשל, התייעלות אנרגטית, המוטמעת בארגונים רבים בישראל, לכאורה למטרת צמצום פליטות, מסייעת בפועל להיערכות הארגון על-ידי שימור עלויות אנרגיה קבועות, על אף צריכה גוברת של שירותי קירור בתנאי התחממות האקלים. באופן דומה, אמצעים כלכליים להפחתת פליטות, המעניקים תג מחיר לפחמן, נוצרו אומנם במטרה לצמצם פליטות, אך משמשים כיום חלק מן היערכות הארגונית לכלכלה מעוטת פחמן.

המגזר העסקי יכול וצריך להוביל את המאבק בשינוי האקלים, יש לו כלים, ידע וסיבות רבות לעשות זאת. שלא כמו רשויות ציבוריות, החסינות יחסית בזכות מנגנוני סיוע פוטנציאליים כדוגמת העלאת מיסים, אירוע אקלים קיצוני יכול למוטט ארגון עסקי. ניהול אסטרטגי ארגוני להטמעת אמצעי הפחתה והיערכות הוא תנאי לשגשוג וליצירת

לשלם היום או להפסיד מחר? הזווית הארגונית של שינוי האקלים

גלית קניגסברג

בית הספר לסביבה ולמדעי כדור הארץ ע"ש פורטר,
אוניברסיטת תל-אביב
gal2001@gmail.com

על אף היותו של המגזר העסקי שחקן מפתח בעידן שינוי האקלים, תורם מרכזי לפליטות גזי החממה וחשוף להשפעותיו, נושא שינוי האקלים אינו זוכה לתשומת הלב הניהולית שהוא ראוי לה בארגונים עסקיים בישראל.

מחקר שנערך באוניברסיטת תל-אביב על-ידי הכותבת, בהנחיית פרופ' אופירה אילון ופרופ' דני רבינוביץ, בחן כיצד מנוהל שינוי האקלים בארגונים עסקיים בישראל בהתייחס לשלושת התחומים הבאים: רמת המודעות לצורך הארגוני בהפחתת פליטות של גזי חממה ובהיערכות הארגונית לשינוי האקלים; הטמעה של אמצעי הפחתה והיערכות; השפעת השימוש באמצעי הפחתה על היערכות. במחקר רואיינו מקבלי החלטות ב-13 ארגונים מובילים בישראל ממגוון ענפים, שעל פי המחקר הטמיעו באופן מצטבר 50 אמצעי הפחתת פליטות לעומת 13 אמצעי היערכות בלבד. אחת המסקנות היא כי בארגונים רבים בישראל שינוי האקלים נתפס כנושא תפעולי, המזוהה בעיקר עם הצורך בהפחתת פליטות גזי חממה, ולא מנוהל אסטרטגית^[1]. עד לאחרונה, ייתכן שהיה אפשר להסתפק בכך, אולם לא עוד. הצפי הוא כי תופעות הנובעות משינוי האקלים יחמירו בעשרים הקרובים וישפיעו באופן דרמטי על המגזר העסקי. היערכות המיועדת למיתון הנזקים ולביטוס חוסן עסקי היא מחויבת מציאות, לכל הפחות עד שמאמצי הפחתה יישאו פרי. שינוי אקלים הוא מציאות כלכלית לא פחות מפיזית, בעלת השפעה אקוטית על ארגונים, והשלכות ארוכות טווח על ניהול אנרגיה, על זמינות חומרי גלם, על שוקי יעד ועוד. אירועי אקלים קיצוניים הם הפרעות בשרשרת ההפצה, וספי פליטת פחמן הם מחסומי שוק. המגזר העסקי בישראל תלוי בשווקים בין-לאומיים וחשוף לסיכונים פיזיים, אסדרתיים, פיננסיים ומסחריים לאורך שרשראות האספקה וההפצה. לצד הסיכונים, שינוי האקלים טומן בחובו הזדמנויות עסקיות. למשל, סובסידיות לטכנולוגיות מעוטות פחמן, פיתוח פתרונות לאתגרי האקלים ועוד. בהיעדר אסטרטגיית היערכות למיצוי הזדמנויות אלה חשופים ארגונים בישראל לסיכונים תחרותיים מול ארגונים ברחבי העולם הנערכים לעתיד לבוא.

למרות האמור לעיל, המחקר חשף כי להערכת ארגונים רבים בישראל, תופעות שינוי האקלים אינן חוצות את סף הסיכון הנמדד בעלות כלכלית ריאלית, ורק לעיתים נדירות הן משוקללות בתהליכי ניהול הסיכונים הארגוניים. אי-ודאות, אופק השינויים הצפוי שנים

מקורות

[1] קניגסברג ג. 2018. יישום אמצעי הפחתה והיערכות לשינוי אקלים במגזר העסקי בישראל (עבודת גמר לתואר שני). תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב.

יתרון תחרותי. ההשלכות הכלכליות העולמיות של שינוי האקלים על ארגונים וההשלכות מבחינת האסדרה, לא פחות מהשפעת התופעות הפיזיות, צריכות להיות מובנות ומדוברות כל עוד ניתן ליצור שינוי, לצמצם פליטות ולהיערך בהתאם. דחיית הטיפול בנושא בארגונים עלולה להביא לבכייה לדורות למגזר העסקי ולישראל כולה.

סערה באילת, 2010. עקב שינוי האקלים הצפוי בישראל עלויות הביטוח למבוטחים עתידות להתייקר עד לשנת 2050 ב-3% | צילום: חיים כרמון, אתר פיקיוויקי

בסיס המידע Sigma של קונצרן הביטוח הגלובלי Swiss Re שימש לניתוח ההפסדים המבוטחים והלא-מבוטחים עקב שינוי האקלים. מאגר הנתונים השני, EM-DAT, של המרכז לחקר האפידמיולוגיה של אסונות (CRED) שימש להגדרה ולבחינה של נתוני אירועי האקלים. הניתוח כלל ארבע תופעות המחריפות עקב שינוי האקלים: שיטפונות, בצורות, טמפרטורה קיצונית ושרפות. תוצאות האמידה האקונומטרית מצביעות על ההשפעה המובהקת של גורם הטמפרטורה הממוצעת המרבית בעולם על ענף הביטוח העולמי. לעומת זאת, עבור הגורמים האחרים, אין השפעה מובהקת. לפיכך, ניתוח חקר המקרה הישראלי מתמקד בגורם זה.

בשלב השני נבחנה ההשפעה של שינוי האקלים המקומי על ענף הביטוח הישראלי. נתוני הביטוח מבוססים על מידע מאגף הממונה על שוק ההון, הביטוח והחיסכון במשרד האוצר. המידע כולל ביטוחי חיים ורכוש. נתוני האקלים מבוססים על דיווחי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והשירות המטאורולוגי. מניתוח הנתונים עלה כי כל שינוי של 1 מעלה צלזיוס בטמפרטורה המרבית הממוצעת בישראל צפוי לגרום לעלייה של 3.8% בהוצאות ענף הביטוח. מכיוון שהטמפרטורה המרבית הממוצעת בישראל צפויה לגדול בכ-0.4–0.8 מעלות בעשור^[4], הוצאות ענף הביטוח צפויות לעלות בכ-9%–4.5 עד לשנת 2050. יתר על כן, השפעת הטמפרטורה המרבית הממוצעת על ענף ביטוח החיים בישראל היא ברמת

כיצד ישפיע שינוי האקלים על ענף הביטוח העולמי והישראלי?

אילת דוידוביץ^[1], *רוסלנה רחל פלטניק^[1,2], מרדכי שכטר^[1,3,4] ואופירה אילון^[1,3]

[1] המרכז לחקר משאבי טבע וסביבה, אוניברסיטת חיפה
 [2] החוג לכלכלה וניהול, המכללה האקדמית עמק יזרעאל
 [3] החוג לניהול משאבי טבע וסביבה, אוניברסיטת חיפה
 [4] החוג לכלכלה, אוניברסיטת חיפה
 * ayelet.davidovitch@gmail.com

שינוי האקלים נחשב כסיכון עולמי הצפוי לגרום להגדלת התדירות והעוצמה של אסונות טבע ברחבי העולם ולהשפיע על המערכת החברתית-כלכלית בעולם בכלל ועל ענף הביטוח בפרט^[1]. ההשפעות האפשריות של שינוי האקלים נפרשות על פני אזורים ותחומים שונים כגון חקלאות ובריאות, וכן על פני אזורים הרגישים לשינוי האקלים, כגון אזורי החוף. השינוי עלול לגרום נזק לרכוש ציבורי ופרטי ואף לפגיעות בנפש. היות שכך, בענף הביטוח צפוי גידול משמעותי בהיקף התביעות עקב נזקים ותמותה, שעשוי לפגוע ברווחיות הענף^[3] ולהביא לעלייה בהוצאות הביטוח של התחומים הרגישים לשינוי האקלים. ביטוח הוא כלי כלכלי שמיועד להפחתה ולהקטנה של סיכונים, ומאפשר יכולת התאוששות משופרת והגדלת העמידות. עם זאת, ככל שהסתברות לנזק עולה, כך עולה פרמיית הביטוח^[6]. יש להדגיש כי ענף הביטוח הוא ענף מרכזי במשק. פרמיית הביטוח בישראל בשנת 2018 היוותה כ-5% מהתוצר הלאומי הגולמי (תמ"ג), מתוכם 2.7% פרמיית ביטוח חיים ו-2.3% פרמיית ביטוח רכוש (הכולל את כלל מרכיבי הביטוח שאינם ביטוח חיים).

בחנית השפעות שינוי האקלים על ענף הביטוח העולמי והישראלי כמו גם על כלל המשק הישראלי נבחנו במחקר^[2] תלת-שלבי המבוסס על שיטת מחקר שכוללת ניתוח כלכלי של השפעת שינוי האקלים בשילוב מודל אמידה אקונומטרי ומודל שיווי משקל כללי ממוחשב למשק הישראלי (IGEM – Israeli Computable General Equilibrium). בשלב הראשון נבחנה ההשפעה של שינוי האקלים העולמי על ענף הביטוח העולמי באמצעות שני מאגרי מידע. הראשון,